

Forsvaret v/ Forsvarsstaben (FST)

og

Norges Luftsportforbund (NLF)

i fellesskap kalt «Partene»

har inngått følgende samarbeid om

**FORSVARETS SKYTE- OG LUFTOPERASJONER
OG
SIVILE LUFTSPORTSAKTIVITETER
I OG OMKRING
REGIONFELT ØSTLANDET**

HERETTER KALT «SAMARBEIDSAVTALEN»

Oslo, 26. juni 2015

John Eirik Laupsa
Generalsekretær Norges Luftsportforbund

Odin Johannessen
Generalmajor
Sjef FST/Operasjonsavdelingen

< denne siden er blank >

Versjons oversikt

Versjon	Dato	Status	Merknader
1.0	26. juni 2015	Endelig	Erstatter tidligere avtale av 16. desember 2008 Vedlagt forbehold fra NLF
1.1	15.april 2016	Endelig	Nytt: Vedlegg A til samarbeidsavtalen: Prosedyrer for utarbeidelse av årlig aktivitetsplan, Vedlegg C til samarbeidsavtalen: Prosedyrer for koordinering av seilflyaktiviteten fra Starmoen, Undervedlegg: Årlig aktivitetsplan Forsvaret 2016 og årlig aktivitetsplan NLF 2016.
1.2	25. juni 2024	Endelig	Oppdatert Samarbeidsavtalen med nye avdelingsnavn (JAOC). Vedlegg E er oppdatert med ny kontaktinfo. Samarbeidsavtalen utvidet med et undervedlegg, Vedlegg F, Prosedyrer for koordinering mellom Forsvaret og NLF ved bruk av permanent fareområde «Regionfelt Østlandet 4» (RØ-4)
1.3	2. april 2025	Endelig	Oppdatert kontakt info, Vedlegg E, Organisasjonsoversikt

BAKGRUNN

NLF eier og driver Rikssenteret for fallskjermhopping på Østre Åra i Åmot kommune. Anlegget er delvis finansiert med tippemidler, og ble etablert i forståelse med myndighetene.

NLF eier og driver Rikssenteret for seilfly på Starmoen i Elverum kommune. Dette anlegget er finansiert med tippemidler. Seilflysporten er i hovedsak å gjennomføre distanseflyginger. Hovedgrunnene for at seilflyanlegget på 1980-tallet ble etablert på Elverum var gunstig terreng og mye fritt luftrom og Østerdalen fremstår som det klart beste området for seilflyging.

Forsvarets aktivitet i Østerdalen omfatter aktiviteter både på og fra bakken og i luftrommet ved og rundt Rena, Rødsmoen, Landsørkje, Regionfelt Østlandet og Terningmoen. Forsvarets luftaktiviteter innebærer avgang og landing med fly, helikoptre og UAV. Brukere av luftrommet er kampfly, transportfly, helikoptre, UAV og fallskjermaktivitet som utfører ulike oppdrag. Videre gjennomføres det skyting med ulike våpen fra bakken og fra fly samt bruk av diverse eksplosiver. Den militære luftromsbruken omfatter både etablerte fareområder, ikke-kontrollert luftrom i nærområdene og kontrollert luftrom over FL095. I tillegg til nasjonale brukere blir både luftrom og landingsplass brukt av allierte ifm trening og øvelse.

NLF og Forsvaret har begge behov for å gjennomføre aktiviteter i luftrommet rundt Rena og i Østerdalen. Partene ønsker gjennom denne samarbeidsavtalen å legge forholdene til rette slik at Partenes aktiviteter gjøres kjent for hverandre og søkes tilpasset slik at hver av Partene kan gjennomføre sine aktiviteter på en hensiktsmessig måte.

1 FORMÅL

Formålet med denne Samarbeidsavtalen er at Partene skal bli gjort kjent med hverandres aktivitet samt beskrive hvordan samordningen av Partenes aktiviteter skal gjennomføres, hvilke grunnleggende prinsipper som skal gjelde for Partenes samarbeid. Samarbeidet er nærmere beskrevet i vedlegg til denne Samarbeidsavtalen, herunder årlig aktivitetsplanlegging.

Etablerte samarbeids- og koordineringsprosedyrer skal bidra til å ivareta flysikkerheten på en best mulig måte, samt sørge for at Forsvaret og NLF i størst mulig grad skal få gjennomført sin aktivitet.

2 VIRKEOMRÅDE

Denne avtalen gjøres gjeldende for de av NLF sine medlemmer som gjennomfører organiserte aktiviteter fra henholdsvis Østre Åra og Starmoen samt alle de av Forsvarets aktører i området som gjennom sine aktiviteter påvirker bruken av luftrommet.

3 PLANLEGGING AV ÅRLIG AKTIVITETSPLAN

3.1 Formål og årlig aktivitetsplan

Partene skal i fellesskap planlegge sine aktiviteter med sikte på å unngå konflikter i forbindelse med Forsvarets operasjoner og sivil luftsport i samme luftrom. Dette skal søkes oppnådd gjennom utarbeidelse av en felles årlig aktivitetsplan. Felles årlig aktivitetsplan avgrenses til å omfatte den aktivitet som har betydning for Partenes samarbeid. Partene skal ta tilbørlig hensyn til hverandres interesser ved utarbeidelsen av den årlige aktivitetsplanen i samsvar med avtalens formål.

Luftfartstilsynet er delegert ansvaret med å forvalte norsk luftrom. Dette ansvaret reguleres gjennom BSL G 4-1. Innvilgede søknader om luftromsorganisering fra Luftfartstilsynet vil være regulerende for planlagte aktiviteter.

Dersom det avdekkes perioder der begge parter interesse ikke kan ivaretas, skal begge parter vurdere mulighetene for å gjøre endringer for å løse Partenes behov.

3.2 Planleggingsfasen

Partene skal hvert år, basert på prosedyrene fastlagt i vedlegg A, informere hverandre om hvilke aktiviteter man planlegger å gjennomføre det kommende år.

Ved større luftsportsarrangementer, for eksempel ved gjennomføring av verdensmesterskap, vil det for NLFs del måtte planlegges og søkes minimum to (2) år før arrangementet finner sted.

Forsvaret skal så langt det er mulig informere om aktiviteter som krever luftrom ut over allerede etablerte fare- og restriksjonsområder.

Under utarbeidelsen av aktivitetsplanene og vedtagelsen av disse, skal Partene i størst mulig grad tilpasse seg hverandre slik at disse aktivitetene kan gjennomføres.

3.3 Når er årlig aktivitetsplan bindende

En aktivitetsplan er bindende når den er vedtatt slik som beskrevet i vedlegg A. At en aktivitetsplan er bindende innebærer at ingen part ensidig kan endre tidspunkt for aktivitet eller innhold av aktivitet på en slik måte at det forstyrrer gjennomføringen av den annen Parts planer i henhold til aktivitetsplanen.

3.3.1 Forsvarets rett til å fravike en bindende aktivitetsplan

Forsvarets forpliktelse etter pkt. 4.3 gjelder ikke i den grad det skulle oppstå uforutsette situasjoner av operativ art som tilsier at aktivitetsplanen må fravikes.

Dersom Forsvaret får behov for å gjennomføre aktivitet under denne avtalen som ikke fremgår av årlig aktivitetsplan, skal NLF varsles så tidlig som mulig. Dette selv om Forsvarets planer ikke er ferdig utarbeidet, eller vedtatt gjennomført. Varsel om fravikelse fra aktivitetsplanen skal gis av Forsvarets Operative Hovedkvarter (FOH) eller sjef Joint Air Operations Centre (JAOC).

Fravikes en bindende aktivitetsplan står NLF fritt til å søke Forsvaret om erstatning. En eventuell fravikelse av bindende aktivitetsplan gir ikke Forsvaret større rett til luftrom enn det som måtte følge av gjeldende regelverk for luftfarten, herunder også Luftfartstilsynets vedtak om luftromsorganisering, jf. pkt. 3.1 annet avsnitt.

All militær aktivitet vil ikke være synliggjort i aktivitetsplanen. Forsvaret gjennomfører daglige operasjoner og styrkeproduksjon i Østerdalenområdet, noe som er synliggjort gjennom etablering av stadig aktive fareområder. Forsvarets generelle aktivitet innenfor etablerte fareområder er ikke å anse som en fravikelse av aktivitetsplanen.

3.3.2 NLFs rett til å fravike en bindende aktivitetsplan

Dersom NLF får behov for å gjennomføre aktivitet under denne avtalen som ikke fremgår av årlig aktivitetsplan, skal Forsvaret søke å innrette seg på en slik måte at NLFs aktivitet kan gjennomføres. NLF skal varsle Forsvaret så tidlig som mulig dersom slikt behov oppstår. Dette selv om NLFs planer ikke er ferdig utarbeidet, eller vedtatt gjennomført.

Fravikes en bindende aktivitetsplan står Forsvaret fritt til å søke NLF om erstatning.

3.4 Tvisteløsning vedrørende aktivitetsplan

Dersom Partene ikke blir enige om den årlige aktivitetsplanen, skal dette søkes løst gjennom samtaler mellom Partene under særskilt hensyntagen til denne avtalens formål og partenes forutsetninger for samarbeidet. For det tilfellet at enighet fremdeles ikke oppnås skal aktivitetsplanen anses å omfatte Partenes ikke-konflikterende aktiviteter, mens de konflikterende aktivitetene vil reguleres i tråd med gjeldende regelverk for luftfarten og Luftfartstilsynets vedtak.

4 KOORDINERING

Koordineringen har til hensikt å ivareta dag til dag samarbeidet mellom Partene. Luftrom regulert gjennom FUA områder, restriksjonsområder og fareområder danner grunnlaget for koordineringen. Det forventes at Partene innhenter denne informasjonen selv.

Det kan ofte være vanskelig å lese ut fra Luftfartstilsynets reguleringer hvilken aktivitet som konkret skal utøves. Aktivisering av et permanent fareområde vil for eksempel ikke synliggjøre godt nok hvilken aktivitet som faktisk skal gjennomføres. Felles forståelse for planlagt aktivitet vil bedre flysikkerheten. Det skal derfor legges til rette for informasjonsutveksling vedørende

- aktivisering av permanente fareområder
- aktivitet utenfor regulerte områder
- konkretisering av aktive tidsperioder
- konkretisering av planlagt aktivitet (i den grad dette ikke er skjermingsverdig)

Det skal etableres prosedyrer i vedlegg B og C til denne avtalen slik at NLF daglig skal kunne oppsøke informasjon om Forsvarets samlede aktivitet i Rena, RØ og tilstøtende områder.

Det skal etableres rutiner i vedlegg B og C slik at NLF daglig skal informere Forsvaret om planlagt aktivitet på Østre Åra, Starmoen og øvrig kjent aktivitet i nærområdet.

NLF skal ikke planlegge å bruke Rena som utlandingsplass. Forsvaret gjør NLF oppmerksom på at militær aktivitet ved Rena kan medføre at landingsplassen ikke er tilgjengelig for nødlanding. Denne aktiviteten vil være sporadisk og Forsvaret vil ikke informere NLF når det inntreffer. Vedlegg D angir hvordan NLF får tilgang til Rena for å hente fly som har nødlandet på flyplassen.

Vedlegg E, organisasjonsoversikt, synliggjør hvem, ved funksjon eller navn, som kan svare for henholdsvis Forsvarets og NLF sin aktivitet.

Dersom Partene har et samtidig oppdukkende behov for luftrom og enighet ikke kan oppnås, vil luftrom regulert av Luftfartstilsynet være bestemmende. For uregulert luftrom vil Forsvarets operative behov gis forrang dersom det foreligger uforutsette situasjoner av operativ art som tilsier dette.

5 AVTALENS VARIGHET

Partene har et langsiktig perspektiv på samarbeidet i Østerdalen.

Partene har gjensidig rett til å si opp avtalen. Oppsigelsesfristen er 12 måneder, regnet fra den 1. januar året etter at skriftlig oppsigelse er mottatt av den ene part. Oppsigelsesfristen kan endres ved avtale mellom Partene.

6 ENDRING AV AVTALEN

Endringer av denne samarbeidsavtalen, eller de underliggende prosedyrebeskrivelser kan gjennomføres etter enighet mellom Partene.

Prosedyrebeskrivelser i vedlegg til denne avtalen skal evalueres og om nødvendig revideres hvert år når Forsvaret innkaller NLF for utarbeidelse av årlig aktivitetsplan.

7 PROSEDYRER

Til denne samarbeidsavtalen hører seks vedlegg.

Vedlegg A Prosedyrer for utarbeidelse av årlig aktivitetsplan

Vedlegg B Prosedyrer for koordinering sivil fallskjermhopping fra Østre Åra

Vedlegg C Prosedyrer for koordinering seilflyaktivitet fra Starmoen

Vedlegg D Prosedyrer for uthenting av fly ved nødlanding på Rena

Vedlegg E Organisasjonsoversikt

Vedlegg F Prosedyrer for koordinering mellom Forsvaret og NLF ved bruk av permanent fareområde «Regionfelt Østlandet 4» (RØ-4)

8 MISLIGHOLD/TVISTER

Ved mislighold av denne avtalen kommer alminnelige kontraktsrettslige prinsipper til anvendelse.

Oppstår det uenighet mellom partene om forståelse av denne avtale, skal uenighet først søkes løst gjennom forhandlinger.

9 KONTAKTINFORMASJON

Partene skal utarbeide en felles liste over kontaktpersoner, vedlegg E, som dateres og signeres av begge parter utpekte representanter.

10 AVTALENS GYLDIGHET

Avtalen trer i kraft ved dato for siste signatur.

< denne siden er blank >

Vedlegg A Prosedyrer for utarbeidelse av årlig aktivitetsplan

Generelt

Denne prosedyren gjelder koordinering av Forsvarets og Norges Luftsportsforbund (NLF) sin aktivitet i og omkring Regionfelt Østlandet. Hensikten med prosedyren er å unngå konflikterende aktivitet for å bevare flysikkerheten innenfor avtalens geografiske virkeområde. Forsvarets årlige aktivitetsplan kan av skjermingsverdige årsaker ikke beskrives i detalj overfor NLF. Prosedyren vil derfor ta utgangspunkt i NLF's planlagte årlige aktivitet som Forsvaret avdømmer ift operative behov.

Prosedyre

1. NLF fremsender neste års planlagte aktivitet til Forsvaret ved FOH J3-5 JBM og JAOC senest 30. november
2. Forsvaret, ved FOH og JAOC, vurderer NLF's planlagte aktivitet ift Forsvarets operative behov. Tilbakemelding på konflikterende aktivitet gis NLF medio desember
3. Forsvaret og NLF gjennomfører endelig koordineringsmøte i regi av Luftfartstilsynet og Avinor Flysikring AS i første halvdel av januar.
5. Forsvaret og NLF sine respektive årlige aktivitetsplaner publiseres i Doculive innen 31. januar, og inngår som undervedlegg til denne prosedyren i samarbeidsavtalen.

Undervedlegg 1: Årlig aktivitetsplan Forsvaret

Undervedlegg 2: Årlig aktivitetsplan NLF

Vedlegg B Prosedyrer for koordinering sivil fallskjermhopping fra Østre Åra

Forsvarets plikter

Ved skyting fra standplasser/feltbaner innenfor RØ som kan forhindre F/NLFs aktivitet på Østre Åra i perioden medio april til 15. september skal standplasser søkes lagt nordvest for skillelinjene i kartvedlegg (Kart med skillelinjer for artilleristandplasser og fallskjermaktivitet på Østre Åra).

Fortrinnsvis skal varsel gis allerede ved fastsettelse av Forsvarets kvartalsplaner jf egne prosedyrer om plankoordinering.

Tidsrom operasjonene planlegges. Forsvaret skal minimere blokkering av fallskjermaktiviteten ved å skyte konsentrert i tid og rom fra standplasser som vil blokkere hoppingen på rikssenteret. Mandager er foretrukket av NLF.

Ad lokalisering av standplasser i forhold til skillelinje A og B, se kartvedlegg.

Forsvarets egen aktivitet

Med det forstås skarpskyting, operasjoner i TSA/CAS og UAV flyging samt HAHO.

Det skal ikke være sivil aktivitet fra Østre Åra samtidig med ovenfor nevnte aktivitet, uten at dette er avtalt og koordinert med RØ og JAOC

Plikter Rikssenteret for fallskjermidrett

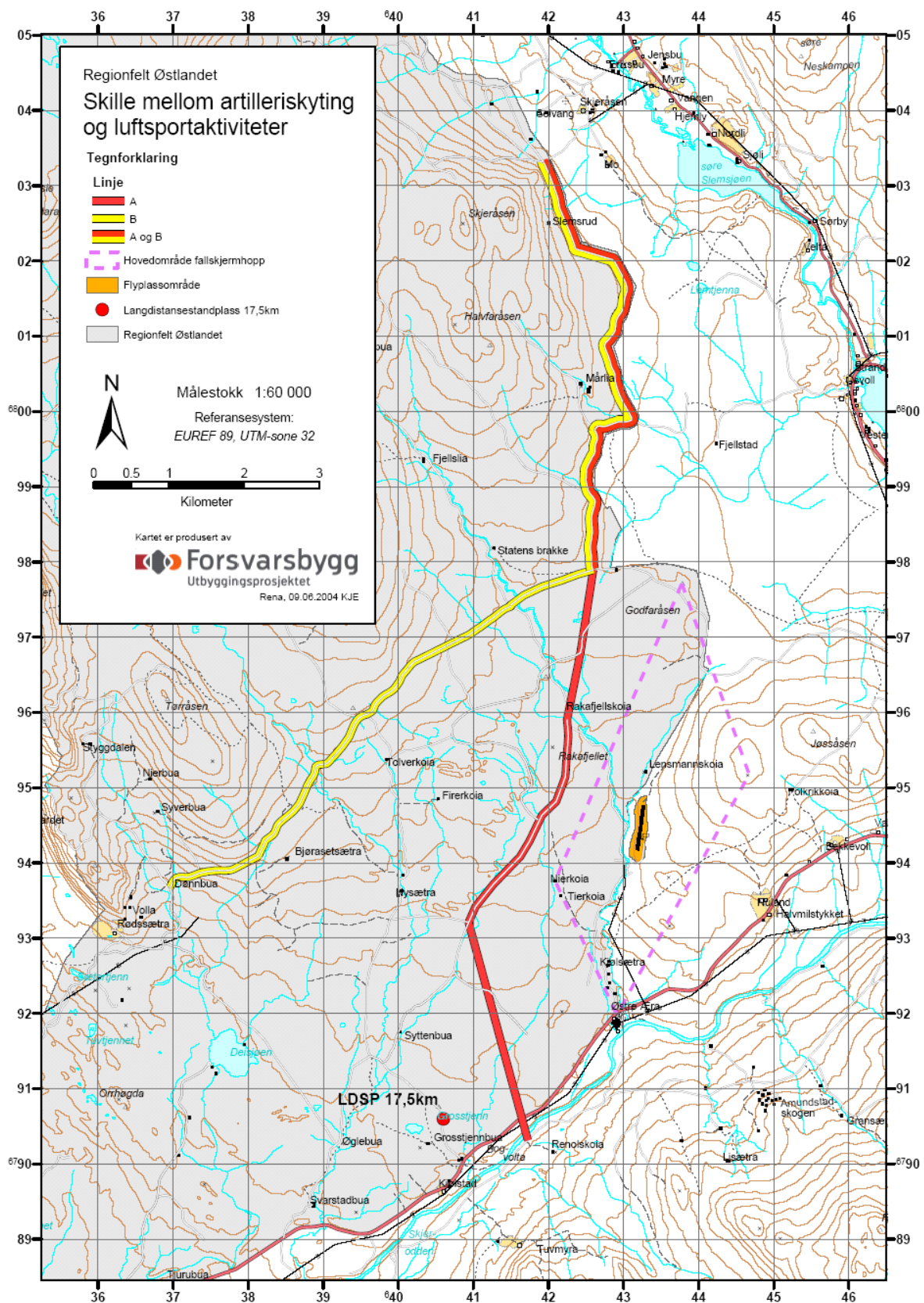
Fallskjermseksjonen plikter å informere samtlige som har operative funksjoner ifb med hopping ved Rikssenteret om aktiviteten og prosedyrene ved RØ. Senteret plikter å sørge for kvittering fra piloter som flyr fallskjermfly at de kjenner til, og akter å respektere prosedyrene.

Organisert aktivitet og arrangement vil legges opp slik at RØ lett kan identifisere og komme i kontakt med den stedlig operativt ansvarlige (Hoppleder).

Daglige koordineringer i forbindelse med hopping på Østre Åra

1. Øvingsleder RØ tar kontakt med hoppledelsen på rikssenteret før oppstart av skyting normalt kl 08:00.
2. Hoppledelsen på Rikssenter for fallskjerm tar kontakt med øvingsleder RØ og JAOC før hoppstart normalt 08:00.
3. JAOC eller den som bemyndiges, gir deretter melding 30 min før fallskjermflyet skal stå på bakken, som er maks 10 min før aktivitet i området. JAOC eller den som bemyndiges skal straks aktiviteten avsluttes, gi melding til hoppledelsen om at fallskjermflyet igjen kan ta av.
4. Hoppleder kontakter og koordinerer oppstart og avslutning av aktivitet med Oslo kontroll.

Kart med skillelinjer for artilleristandplasser og fallskjermaktivitet på Østre Åra

Vedlegg C Prosedyrer for koordinering seilflyaktivitet fra Starmoen

Intensjon

Denne avtalen har til hensikt å sørge for en sikker og effektiv koordinering og avvikling av seilflyaktivitet fra Starmoen opp mot Forsvarets aktivitet i Østerdalen.

Avtalen er gjeldende mellom Norges Luftsportsforbund (NLF) og Forsvaret v/Forsvarsstaben. Avtalen pålegger partene ansvar for opplæring i og bekjentgjøring av avtalen ovenfor brukerne. Med brukerne menes her klubber, piloter og bakkepersonell som opererer ut fra Starmoen, samt Forsvaret v/Hærens skytefeltadministrasjoner og JAOC.

Avtalen beskriver hvilke operative rutiner som skal følges av partene i forbindelse med seilflyoperasjoner fra Starmoen.

Luftromstilpasninger

Alt luftrom omtalt i denne avtalen er i henhold til AIP med følgende tilpasninger;

END105 Rena er blitt oppdelt i tre sektorer slik at det kan være mulig å gjennomføre samtidige operasjoner mellom Forsvaret og NLF Seilfly i henhold til vedlagt kartskisse¹. De tre sektorene er sektor WEST, CENTER og EAST

Koordinering

JAOC

JAOC vil kunne gi informasjon vedrørende Forsvarets luftaktivitet i Østerdalen. Dette gjelder militære jagerfly, helikopter, transportfly og UAS som opererer i området og fareområdene EN D105 Rena og EN D110 Regionsfelt Østlandet 1.

Hærens skytefeltadministrasjoner

Hærens skytefeltadministrasjoner i området er Rødsmoen og Regionsfelt Østlandet (RØ). De vil kunne gi informasjon vedrørende Forsvarets skyteaktivitet i Østerdalen, herunder skytefeltene EN D110 Regionsfelt Østlandet 1, EN D157 Regionsfelt Østlandet 2, EN D158 Regionsfelt Østlandet 3 og Rødsmoen skytefelt.

NB: Det kan forekomme oppdukkende skyteaktivitet på kort varsel (innen 1 time), som ikke er planlagt på forhånd da skytefeltet er stadig aktivt.

Norges Luftsportsforbund

NLF ved Seilflyseksjonen (NLF Seilfly) er ansvarlig for å informere samtlige som operer seilfly fra Starmoen om denne prosedyren, samt sørge for kvittering fra pilotene om at de har forstått og vil følge prosedyrene.

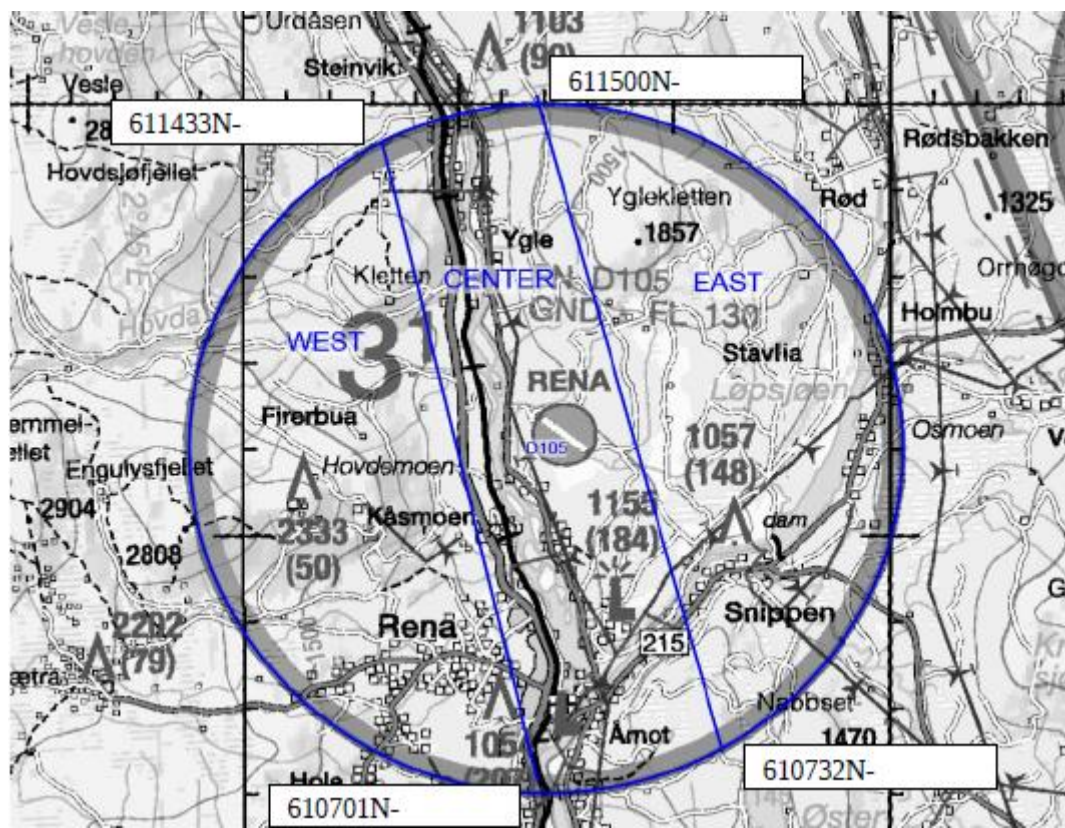
Prosedyre

1. Dersom organisert seilflyging planlegges gjennomført i Østerdalen (nord for 6100) skal NLF Seilfly ved Starmoen bakkestasjon kontakte Forsvaret (skytefeltadministrasjonene og JAOC) minimum 30 min før flyging fra Starmoen flyplass iverksettes. Dette for å gjøre seg kjent med Forsvarets aktiviteter (herunder fly- og skyteaktiviteter). NLF Seilfly skal orientere Forsvaret om sin planlagte aktivitet.
2. I koordineringssamtalen skal følgende oppgis og avklares:
 - a. Navn på ansvarlig kontaktperson ved Starmoen bakkestasjon
 - b. Kontaktnummer til bakkestasjonen
 - c. Tidsperiode for planlagt aktivitet.
 - d. Avtale fordeling og tilgjengelighet av sektorer innenfor EN D105 og ubenyttede fareområder
3. Ved enkeltflygninger av seilfly, med utgangspunkt fra Starmoen flyplass og utenfor organisert aktivitet, skal disse melde seg inn på frekvens 135.3 MHz og søke aktivitetsinformasjon i god tid før de nærmer seg EN D105 Rena og deretter forholde seg til pkt 5, 6 og 8. Seilflyet skal melde seg ut av frekvensen når området forlates.
4. JAOC skal, ved henvendelse fra NLF Seilfly, informere om hvilke deler av EN D105 Rena som er planlagt brukt, samt om annen militær flyaktivitet som er av betydning for seilfly i Østerdalen.
5. Forsvaret (flybesetning og støttet bakkepersonell) skal monitorere Rena tårn frekvens (135.3 MHz) når det pågår aktivitet i EN D105 Rena.
6. Seilfly skal sjekke inn på 135.3 MHz dersom de planlegger å fly inn i EN D105 Rena.
7. Forsvaret (flybesetning og støttet bakkepersonell) skal informere seilfly som sjekker inn på frekvens om hele eller deler av EN D105 Rena som er aktivt, se vedlegg 1 for inndeling av EN D105 Rena. Seilfly skal ikke fly inn i de delene av EN D105 Rena som rapporteres aktivt, foruten ved nødlanding.
8. NLF Seilfly er ansvarlig for å informere når aktiviteten er avsluttet (kun ved planlagt aktivitet), dersom ikke annet er avtalt ved koordineringssamtalen tidligere på dagen.

Kontaktinformasjon

JAOC, Sørreisa	7149 2000 (primær)	jaoc@mil.no
JAOC, Sørreisa	7789 4206 (sekundær)	
Skytefeltadm RØ	6240 3900	
Starmoen seilfly	95905887 99577598	ors@nlf.no snlf@nlf.no

Undervedlegg 1

Vedlegg D Prosedyrer for uthenting av fly ved nødlanding på Rena

Formål

Formålet med prosedyren er å regulere muligheten for nødlanding og henting av seilfly som har nødlandet på flyplassen.

Bakgrunn

Rena militære flyplass er et avgrenset militært område. Flyplassen og fareområdet rundt (EN D 105) vil regelmessig være i bruk i forbindelse med aktivitet på bakken og i luftrommet. Det vil være forbundet med stor risiko å gjennomføre en nødlanding på flyplassen når denne og luftrommet er i bruk.

Prosedyrer

1. Seilfly i nød som har til hensikt å nødlande på flyplassen skal melde seg på samband når de entrer fareområde EN D 105 på frekvens 135, 300 MHz og tilkjennegi sin hensikt. Sambandet vil være bemannet ved fallskjermaktivitet i fareområdet.
2. Henting av fly etter nødlanding kan kun gjennomføres med bil.
3. Henting av fly klareres ved å ringe Daghavende offiser i Rena leir. Telefonnummer finnes i vedlegg E til Samarbeidsavtalen.
4. Daghavende offiser vil gi føringer for henting og avtale eskortering med militær vakt.

Vedlegg E Organisasjonsoversikt

Forsvaret

	Telefon	e-mail
Kontraksansvarlig	DCOS OPS på vegne av Sjef FOH	
Kontraktsforvalter	J3-5 JBM	njhq.jbm@mil.no

Luftforsvaret:

JAOC, Sørreisa	Master Controller (primær)	7149 2000	jaoc@mil.no
JAOC, Sørreisa	Vakttelefon (sekundær)	7789 4206	
JAOC, Bodø	Vakttelefon	7553 6900	

Hæren:

TRENREG OPS	Vakttelefon	7762 8600	haeren.trenreg.kontakt@mil.no
	Vakthavende mobil	969 43 785	
SSO SØF TrenregStab	Geir Andreas Meyer	995 63 210	

Skytefelt RØ	Vakttelefon	6240 3900
Øvingsfeltkoordinator	Stig Rune Andreassen	408 28 811
Sjef Regionfelt Østl.	Tor Åge Tøsdal	6240 3901
		400 31 331

Skytefelt Rødsmoen		
Skytefelt offiser	Åge Sommerset	990 92 695
	Paul Pedersen	992 22 062
	Knut Arne Hansen	992 22 067

Skytefelt Terningmoen		
Skytefelt offiser	Lars Mellemstuen	6240 8651
	Vaktrom	6240 8653
	Frank Bangshaug	980 00 962
Daghavende Offiser, Rena Leir		992 22 007

Forsvarets Spesialstyrker

Rena Militære Flyplass, Landsørkje			rmfl@mil.no
Operativ sjef	Harald Huse	992 22 097	
Sjef BRP	Jan	488 95 550	

Norges Luftsportforbund

Kontraksansvarlig	Jostein Tangen	911 40 555	post@nlf.no
Kontraktsforvalter			
Seilfly Starmoen		959 05 887	ors@nlf.no
		995 77 598	
Fallskjerm Østre Åra		916 41 801	
		906 46 685	
Hoppleder Østre Åra, Ørjan Nilsen		955 54 450	

Vedlegg F Prosedyrer for koordinering mellom Forsvaret og NLF ved bruk av permanent fareområde «Regionfelt Østlandet 4» (RØ-4)

Bakgrunn

I Luftfartstilsynets vedtak for opprettelse av permanent fareområde «Regionfelt Østlandet 4» (RØ-4) var et av vilkårene:

Forsvaret skal sørge for at det utarbeides prosedyrer for varsling av skyting med lufttrafikkjenesten og NLF. Prosedyrene skal være omforent mellom partene og sikre at:

- faktisk informasjon om aktivering og deaktivering av området uten opphold kommuniseres til oppnevnte kontaktpersoner/-funksjoner
- det ikke på noe tidspunkt skytes uten at nødvendig varsling er gjennomført og
- at området ikke står aktivt for lengre tid enn det som er nødvendig for å ivareta formålet

Aktivering av RØ-4 (og RØ-3) «sperrer» NLF sin mulighet til bruk av fly (og fallskjermhopping) på Østre Åra. Det vil erfaringsmessig være perioder der RØ-4 (RØ-3) er aktivt, men det er opphold i skyting i kortere eller lengre tidsrom, som kan benyttes av NLF til å gjennomføre flyaktivitet. Dette fordrer god dialog mellom Forsvaret og NLF og forståelse for hverandres behov for luftrom og krav til sikkerhet.

Hensikt

Dette vedlegget har til hensikt å beskrive prosedyren mellom Forsvaret og NLF, for å muliggjøre NLF bruk av luftrommet i kortere perioder når RØ-4 (RØ-3) er aktivert, men det er pauser i skyting.

Andre relevante prosedyrer

Prosedyre for kunngjøring og bruk av Regionfelt Østlandet mellom Forsvaret v/Forsvarsbygg og Avinor Flysikring AS. Prosedyren inkluderer følgende områder:

- Stadig aktivt fareområde (permanent):
 - o EN D110, Regionfelt Østlandet 1
- Fareområder aktive, etter nærmere kunngjøring (midlertidig):
 - o EN D157, Regionfelt Østlandet 2
 - o EN D158, Regionfelt Østlandet 3
 - o EN D176, Regionfelt Østlandet 4

Forsvarets plikter

Aktivering av permanent fareområde RØ-4 (RØ-3) sperrer NLF aktivitet på Østre Åra. Ved aktivering av RØ-4 (RØ-3) i perioden medio april til 15. september skal Forsvaret forsøke, så langt det er mulig uten at det går utover sikkerheten, å tilrettelegge for at NLF kan bruke nødvendig luftrom innenfor RØ-4 (RØ-3) ved opphold i skyting. Det er Øvingsleder RØ eller den som bemyndiges og som er ansvarlig for sikkerheten som tar den endelige beslutningen om NLF gis mulighet til å bruke luftrommet.

Fortrinnsvis skal varsel om planlagt bruk av RØ-4 (RØ-3) gis allerede ved fastsettelse av Forsvarets kvartalsplaner jamfør egne prosedyrer om plankoordinering.

Tidsrom operasjonene planlegges.

Forsvaret skal minimere blokkering av fallskjermaktiviteten ved å skyte konsentrert i tid og rom som vil blokkere hoppingen på rikssenteret. Mandager er foretrukket av NLF.

Forsvarets egen aktivitet

Med det forstås skarpskyting og annen aktivitet som krever aktivering av RØ-4 (RØ-3).

Det skal ikke være sivil aktivitet fra Østre Æra samtidig med ovenfor nevnte aktivitet, uten at dette er avtalt og koordinert med øvingsleder RØ og JAOC.

Plikter Rikssenteret for fallskjermidrett

Fallskjermseksjonen plikter å informere samtlige som har operative funksjoner i forbindelse med hopping ved Rikssenteret om aktiviteten og prosedyrene ved RØ. Senteret plikter å sørge for kvittering fra piloter som flyr fallskjermfly at de kjenner til, og akter å respektere prosedyrene.

Organisert aktivitet og arrangement vil legges opp slik at Øvingsleder RØ og JAOC lett kan identifisere og komme i kontakt med den stedlig operativt ansvarlige (Hoppleder).

Daglige koordineringer i forbindelse med hopping på Østre Æra når RØ-4 (RØ-3) er aktivert

1. Øvingsleder RØ tar kontakt med hoppledelsen på rikssenteret før oppstart av skyting normalt kl 08:00.
2. Hoppledelsen på Rikssenter for fallskjerm tar kontakt med øvingsleder RØ og JAOC før hoppstart normalt 08:00.
3. Ved kortere opphold i skyting (30 min eller lengre) mens RØ-4 (RØ-3) fortsatt er aktivt, gir Øvingsleder RØ eller den som bemyndiges, melding til hoppledelsen på Rikssenter for fallskjerm om tidsrom fallskjermflyet kan ta av.
4. Hoppleder kontakter og koordinerer oppstart og avslutning av aktivitet med Oslo kontroll.
5. Hoppleder kontakter Øvingsleder RØ når fallskjermflyet (og fallskjermhoppere) er på bakken.
6. Øvingsleder RØ informerer hoppledelsen på rikssenteret når aktivitet er avsluttet og RØ-4 (RØ-3) er deaktivert.

Undervedlegg 1: Oversiktskart over permanent fareområde «Regionfelt Østlandet 4» (RØ-4)

Undervedlegg 1:

Permanent fareområde «Regionfelt Østlandet 4» (RØ-4) dekker de eksisterende permanente fareområdene EN D110, EN D157 og EN D158. Disse områdene heter Regionfelt Østlandet 1, 2 og 3. I tillegg dekkes store deler av EN D102, som i all hovedsak benyttes for fallskjermhopping av sivile brukere.

